

Микола Сенько

Львівський національний університет імені Івана Франка

mykola.senko@gmail.com

Об'єктивні ознаки втручання в діяльність судових органів за законодавством Республіки Польща

Summary

Objective features of intervention in the court activity according to the legislation of the Republic of Poland

The court statistics say only a few cases of conviction for intervention in the court activity took place. This is true both for the Republic of Poland and Ukraine. Thus, in 2014 in the Republic of Poland there were only 8 people convicted for this crime; in 2013 — 11 people; in 2012 — 38 people; in 2011 — 87 people. At the same time, the number of convictions for the same crime in Ukraine is only one or two persons.

In the article the object and objective side of this crime is analyzed according to the legislation of the Republic of Poland. The author concludes that the Polish legislator, just as the Ukrainian, defines justice in the broad sense, that is, as the courts and other law enforcement bodies and the narrow sense as only the activity of courts as special authorities. Material object of the offenses provided for in Section XXX of the Criminal Code of the Republic of Poland is justice in the broadest sense of the word. Individual subject of this crime is justice in the narrow sense of the word.

Victims of this crime may be a person or several persons who exercise their functions relating to the administration of justice. Polish scientists say that the victims of this crime can be a judge, juror or assessor.

Intervention in the court activity under the laws of the Republic of Poland can be committed in two ways: by causing undue violence or by threats. Thus, violence can be both direct, that is, physically affecting the body, and indirect, by affecting the material world.

The term “unlawful threats” has a legal definition stipulated in § 12 Art. 115 of the Criminal Code of the Republic of Poland. Under this rule, illegal threat is both a threat that is provided in Art. 190 of the Criminal Code of the Republic of Poland and the threat of taking measures for the opening of criminal proceedings, the disclosure of information defaming a person or his close relative. It is not an unlawful threat to announce the arrangements for the opening of criminal proceedings, which is intended to guard the law violated by the crime.

Unlawful threat can be expressed both orally and in writing, or in a different manner.

Keywords: object, objective side, intervention in the court activity

Streszczenie

Ingerencja podmiotów pozasądowych w działalność sądów w świetle ustawodawstwa Rzeczypospolitej Polskiej

Statystyki sądowe stwierdzają pojedyncze przypadki skazania osób odpowiedzialnych za wywieranie wpływu na czynności sądowe. Jest to zjawisko charakterystyczne dla obu państw, zarówno dla Rzeczypospolitej Polskiej, jak i Ukrainy. I tak, np. w 2014 r. w Polsce za przestępstwo przeciwko wymiarowi sprawiedliwości polegające na wywieraniu wpływu na czynności sądowe skazano 8 osób, w 2013 r. — 11 osób, w 2012 r. — 38 osób, w 2011 r. — 87 osób. Jednocześnie liczba skazań za to samo przestępstwo na Ukrainie wynosi 1–2 osoby.

W artykule autor analizuje przyczyny przestępstw wywierania wpływu na czynności sądowe. Stwierdza, że ustawodawca polski, podobnie jak ukraiński definiuje wymiar sprawiedliwość w szerokim znaczeniu tego słowa, czyli jako działalność sądów i innych organów ścigania oraz w wąskim znaczeniu jako jedynie działalność sądów. Rodzajowym przedmiotem przestępstw, przewidzianych w rozdziale XXX Kodeksu karnego RP jest ingerencja w wymiar sprawiedliwość w najszerszym znaczeniu tego słowa. Bezpośrednim przedmiotem tego przestępstwa jest ingerencja w wymiar sprawiedliwość rozumiany w wąskim znaczeniu tego słowa, tj. jako ingerencja w działalność sądu.

Ofiarą omawianego przestępstwa może być osoba lub kilka osób, które sprawują swoje funkcje w wymiarze sprawiedliwości. Według prawników polskich ofiarą może być: sędzia, ławnik lub asesor. Jako przestępstwo dokonywane na wymiarzę sprawiedliwości uznawane jest: stosowanie przemocy lub groźby jej użycia.

Definicja „bezwprawnej groźby” jest określona w § 12, art. 115 Kodeksu karnego RP. Zgodnie z tym przepisem groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem. Groźba bezprawna może być wyrażona zarówno ustnie, jak i pisemnie lub w inny sposób.

Słowa kluczowe: przedmiot, strona przedmiotowa, wywieranie wpływu na czynności sądowe

Забезпечення прав і свобод людини і громадянина, охорона належної діяльності органів державної влади, об'єднань громадян, юридичних осіб, боротьба із злочинністю та іншими видами правопорушень є одним з обов'язком держави як в Республіці Польщі, так і в Україні. У реалізації цього напрямку діяльності провідна роль належить судовим органам. Відповідно до Конституції республіки Польщі правосуддя здійснюють судді. На конституційному рівні закріплені гарантії незалежності та недоторканості суддів, які є важливою умовою розбудови демократичного суспільства, оскільки ефективність правосуддя багато в чому залежить від того, наскільки надійно захищені особи, які здійснюють правосуддя, від будь-якого впливу. Саме тому значно посилюється необхідність в укріпленні гарантій незалежності осіб, які здійснюють правосуддя, у захисті таких осіб від посягань, що вчиняються з метою втручання в діяльність судових органів. Належні гарантії незалежності суддів на сьогодні ще більш необхідні, оскільки судові органи повинні подолати відчуження народу від політичних та юридичних інститутів суспільства, викликане поглибленням системної кризи суспільства та його деформації, яке має місце не лише в Україні. Однією з гарантій реалізації принципу незалежності суду є встановлення кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів.

Судова статистика констатує лише поодинокі випадки засудження винних за втручання в діяльність судових органів. Це характерно як для Республіки Польщі, так і для України. Так, в 2014 році в Республіці Польщі за втручання в діяльність судових органів засуджено 8 осіб, в 2013 році — 11 осіб, в 2012 році — 38 осіб, в 2011 році — 87 особи¹. В цей же час, кількість вироків за аналогічний злочин в Україні вимірюється одиницями. Так, наприклад, Блажівський Є.М. зазначає про два вирокі щодо осіб, засуджених за цією статтею². У будь-якому випадку, кількість вироків за вчинення втручання в діяльність судових органів вимірюється одиницями. При сьогоднішньому стані поваги до правосуддя свідчить про його високу латентність. Причинами такого становища може бути або недосконалість статей КК України, які встановлюють відповідальність за такі діяння, або ж недоліки у роботі правоохоронних органів. Тому, важливість дослідження вирішення проблем кримінальної відповідальності за даний злочин в Республіці Польщі для України є надзвичайно високою.

Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність судових органів передбачена ст. 232 КК Республіки Польщі. Дана стаття сформульована наступним чином: «Хто за допомогою насильства чи неправомірної погрози

¹ Wywieranie wpływu na czynności sądu (art. 232), <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwno-11/63578,Wywieranie-wplywu-na-czynnosci-sadu-art-232.html> [dostęp: 10.09.2016].

² Є.М. Блажівський, *Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України*: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08, Львів 2010, с. 1.

вчиняє вплив на діяльність суду, підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі від 3 місяців до 5 років».

В науці польського кримінального права замість поняття «об'єкт злочину» вживаються рівнозначні поняття «предмет охорони» або «предмет злочину». Тобто, поділу на поняття «об'єкт злочину» і «предмет злочину» немає. В. Вольтер вважає, що предметом охорони чи злочину, є те, що має суспільну вартість, що охороняється кримінальним законом і на що посягає злочин. Будь який злочин повинен характеризуватися предметом охорони. Його відсутність робить кримінально-правову заборону беззмістовною, а вчинення злочину — неможливим³. Й. Зіентек вважає, що суспільно небезпечне діяння посягає на суспільні цінності, якими є суспільні відносини⁴. Т. Лесько зазначає, що предметом злочину є суспільні відносини, що знаходяться під кримінально-правовою охороною⁵. В. Вольтер вважає, що суспільні відносини можна визнати предметом злочину, якщо мова йде про злочин в загальному. Якщо ж розглядати окремі категорії злочинів, то тут виникають деякі труднощі. Неможливо, зазначає В. Вольтер, теорію суспільних відносин як предмета злочину застосувати до всіх злочинів (наприклад, до вбивства, оскільки життя людини, на яке посягає вбивство, не є жодним суспільним відношенням). В зв'язку з цим, вважає В. Вольтер, можна застосувати компромісний підхід, відповідно до якого загальним предметом охорони (злочину) є суспільні відносини, а предметом охорони окремих складів злочинів є щось інше. Такої ж думки додержується й І. Андреев⁶.

Однак, продовжує В. Вольтер, кращим видається інший підхід, який ні в якій мірі не применшує значення суспільних відносин. Достатньо як предмет злочину визнати певні суспільні цінності, які є основою суспільних відносин. Ці цінності можуть бути пов'язані з певними матеріальними чи нематеріальними предметами⁷. Аналогічну позицію з цього питання займають К. Бухала. Він зазначає, що посягання на суспільні відносини під час вчинення злочину здійснюється опосередковано. Вчиняючи злочин, особа заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди суспільним цінностям, що визнаються такими традиційно, можливо протягом століть і до них належать етичні, утилітарні, політичні, культурні, соціальні цінності тощо. Ці цінності є частиною складних суспільних⁸.

³ W. Wolter, *Nauka o przestępstwie: analiza prawnicza na podstawie przepisów części ogólnej kodeksu karnego z 1969 r.*, Warszawa 1973, c. 41.

⁴ J. Zientek, *Karygodność i wina jako przesłanki odpowiedzialności karnej w nowym kodeksie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 6, c. 34–56.

⁵ T. Leško, *Prawo wojskowe PRL*, t. 2, Warszawa 1987, c. 54.

⁶ I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1976, c. 169.

⁷ W. Wolter et al., *Materialne pojęcie przestępstwa i jego konsekwencje w prawie karnym*, [w]: *Problemy nowego prawa karnego*, Wrocław 1973, c. 21.

⁸ K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1980, c. 195.

Видається, що такий підхід до змісту предмета охорони (предмета злочину) сьогодні є домінуючим в доктрині кримінального права Республіки Польща. Таку ж позицію займає й Верховний Суд Республіки Польща, який у вирокі від 26 вересня 2003 року зазначив: «Злочином є діяння [...], яке посягає на соціальні цінності, що визнаються суспільством і знаходяться під охороною не лише кримінального права, але й інших нормативних систем, в тому числі й моралі, традицій і національної гідності. Діяння, яке є злочином, повинно бути об'єктивно асоціальним в тому значенні, що завжди повинне бути направленим проти цінностей, що приймаються даним суспільством»⁹.

Отже, в польській науці кримінального права, на відміну від української, домінуючою є концепція предмета охорони (предмета злочину) як суспільних цінностей, суспільних благ, які є окремими елементами суспільних відносин. Однак, в цей же час, науковці не відкидають концепції суспільних відносин як предмета охорони (предмета злочину).

По суті, аналізуючи поняття та систему предметів злочину в кримінальному праві республіки Польща можна прийти до висновку про їх те, що ці поняття відповідають поняттю та системі об'єкта злочину в кримінальному праві України. Навіть класифікація предмета злочину в кримінальному праві РП на загальний видовий та індивідуальний (безпосередній) відповідає класифікації об'єктів злочину «по вертикалі» на загальний, родовий та безпосередній.

Видовим предметом злочинів, передбачених в Розділі XXX Кримінального кодексу Республіки Польщі є правосуддя. Це слідує хоча б із назви цього Розділу: «Злочини проти правосуддя». При цьому, видовим предметом є правосуддя в широкому розумінні цього слова. Тобто воно, крім нормальної діяльності суду, включає в себе також діяльність інших органів, прямо чи опосередковано пов'язаних із здійсненням правосуддя, зокрема, органів розслідування, органів виконання покарань та рішень судів тощо. Зміст поняття правосуддя було визначено в попередньому розділі роботи.

Що стосується індивідуального (безпосереднього) предмета втручання в діяльність судових органів, то оскільки при вчиненні даного злочину посягання відбувається лише на правосуддя, яке здійснюється судом, індивідуальним предметом цього злочину буде правосуддя у вузькому розумінні цього слова. У зв'язку із цим, виникає питання, чи таке правосуддя може здійснюватися будь-яким судом, що утворений відповідно до Конституції та законодавства Республіки Польща, чи лише деякими з них? Більшість науковців вважають, що правосуддям як індивідуальним предметом злочину, передбаченого ст. 232 КК України, не охоплюється діяльність Трибуналу Стану та Конституційного Трибуналу Республіки Польща, оскільки функції даних органів є особливими та не властивими для органів правосуддя¹⁰. Однак, з цим

⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z 26 września 2003 r. WK 18/03, Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych, 2003, t. 1, c. 2054.

¹⁰ M. Mozgawa, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007, c. 462.

не погоджується Б. Куніцка-Міхальська, яка вважає, що в зміст правосуддя як індивідуальний (безпосередній) предмет даного злочину входить також і діяльність вищевказаних органів¹¹. Також, в зміст правосуддя не входять примирювальні, арбітражні та дисциплінарні суди¹².

Слід, також, зазначити, що правосуддя у вузькому розумінні цього слова є «ближнім» індивідуальним (безпосереднім) предметом цього злочину. В цей же час, диспозиція ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі, яка передбачає відповідальність за злочин, що досліджується, сконструйована таким чином, що можна виділити «дальній» індивідуальний (безпосередній) об'єкт цього злочину. Ним є здоров'я та інші особисті цінності та блага людини, яка внаслідок своєї посади в суді здійснює правосуддя.

Диспозиція ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі сконструйована таким чином, що потерпілим від цього злочину може бути особа або декілька осіб, які здійснюють свої функції, пов'язані із здійсненням правосуддя. Польські науковці відзначають, що потерпілими у цьому злочині можуть бути суддя, асесор чи присяжний.

Асесор суду є особа, яка закінчила навчання та здала професійний іспит на суддю. Однак, щоб стати суддею вона повинна пройти стажування. Взагалі, асесори в Польщі є при судах, і прокуратурі, нотаріаті, адвокатурі. Потерпілими у випадку вчинення злочину, передбаченого ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі є саме судові асесори.

Відповідно до ч. 1 ст. 28 КПК РП¹³, суд розглядає справу в складі одного судді та двох присяжних. Тобто, присяжні виконують функцію здійснення правосуддя і у зв'язку із цим підлягають охороні ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі.

Присяжним є непрофесіональний член суду, який покликаний бути фактором соціальної справедливості. Інститут присяжного та його правовий статус закріплені в ст. 182 Конституції РП.

Не можуть бути потерпілими від злочину, передбаченого ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі, члени Дисциплінарних комісій.

Не є також потерпілими від злочину, передбаченого ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі, арбітри комерційних арбітражів, оскільки вони не є судовими органами згідно Конституції РП.

Українські вчені визначають об'єктивну сторону злочину як процес суспільно небезпечного і протиправного посягання на охоронюваний кримінальним законом об'єкт, послідовного розвитку тих подій і явищ, що починаються

¹¹ B. Kunicka-Michalska, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. A. Wąsek, t. II, Warszawa 2005, c. 131.

¹² R.A. Stafański, *Przestępstwo wywierania wpływu na czynności sądu — art. 232 k.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 2, c. 13.

¹³ Kodeks postępowania karnego: ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku, Dz.U. 1997 Nr 89, poz. 555 z późn. zm.

із злочинного діяння суб'єкта і закінчуються настанням злочинного наслідку чи загрози його настання¹⁴. Об'єктивна сторона злочину — це елемент складу злочину, який є сукупністю ознак (ознакою), що характеризують (характеризує) зовнішню сторону злочину і чітко визначені (визначена) нормою кримінального закону, яка закріплює даний склад злочину¹⁵. Спільним серед усіх визначень є те, що об'єктивна сторона злочину — це зовнішній його прояв.

В польській науці кримінального права також спостерігається подібне розуміння об'єктивної сторони складу злочину. Так, І. Андреев зазначає, що під об'єктивною стороною слід розуміти зовнішню поведінку людини, наслідок цієї поведінки та обставини, при яких вона вчиняється. На його думку, об'єктивна сторона виконує провідну функцію у визначенні того, в чому полягає злочин. Коли досліджується будь-яка людська поведінка на предмет того, чи є вона злочином, тоді слід задати питання: що особа вчинила? Відповідаючи на це запитання слід дослідити ознаки об'єктивної сторони в тій чи іншій нормі Особливої частини кримінального права. Оскільки відображення ознак об'єктивної сторони в психіці винного є істотним для його свідомості, об'єктивна сторона й тут відіграє провідну роль для визначення суб'єктивної сторони¹⁶.

Р. Кокот називає об'єктивну сторону найобширнішим елементом складу злочину. Будь який злочин, зазначає він, вчиняється певним способом, при певних умовах, певними знаряддями та засобами та прагне до певних результатів. Звідси теж в об'єктивній стороні можна виділити ознаки, що характеризують діяння, його наслідок, причинний зв'язок, час, місце вчинення злочину, його спосіб, засоби та знаряддя. Незважаючи на те, що кожному конкретному діянню характерні усі названі вище ознаки, диспозиції статей кримінального закону, що характеризують окремі склади злочинів, рідко описують усіх їх. Найчастіше вони характеризують або діяння, або наслідок, або і те і друге. І лише незначні положення кримінального закону посилаються на час, місце, спосіб вчинення злочину, знаряддя чи засоби¹⁷.

Характеризуючи ознаки об'єктивної сторони складу злочину, Л. Гардоцкі зазначає, що не всі вони мають однакове значення. Найважливішим є діяння винного, яке є необхідною ознакою будь-якого злочину, оскільки будь-який злочин — це діяння. Інші ознаки є факультативними і у диспозиціях не усіх статей вони описуються¹⁸.

Злочин, передбачений ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі, є злочином з формальним складом. Це значить, що сам факт вчинення

¹⁴ Г.В. Єпур, *Об'єктивна сторона складу злочину*, Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України, 2000, вип. 3, с. 137–142.

¹⁵ В.К. Гришук, *Кримінальне право України: Загальна частина*, Київ, Ін Юре, 2006, с. 215.

¹⁶ I. Andrejew, *Polskie prawo karne...*, с. 115.

¹⁷ R. Kokot, *Zabójstwo kwalifikowane*, Wrocław 2001, с. 44.

¹⁸ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2000, с. 64.

передбаченого даною статтею Кримінального кодексу Республіки Польщі діяння утворює склад злочину і не вимагається встановлення суспільно небезпечних його наслідків.

В польській доктрині кримінального права, як і в українській, зазначається, що не є діянням механічні рухи людини. Крім того, діянням не можуть бути внутрішні переживання людини, її думки доки не будуть виражені назовні і реалізовані. В зв'язку з тим, Верховний Суд Республіки Польща у вироку від 1 жовтня 2003 року зазначив, що особливе значення при характеристиці діяння має зв'язок, що існує між психічними переживаннями людини та її поведінкою¹⁹. В іншій справі Верховний Суд Республіки Польща зазначив, що відповідно до польського кримінального права не підлягає кримінальній відповідальності особа за один лише намір вчинити злочин²⁰.

Наукою та практикою польського кримінального права не визнаються діяннями також й рефлексивні рухи людини, якими особа не могла керувати, а також така поведінка особи, при якій тіло людини є лише знаряддям в руках іншої людини (наприклад, при гіпнозі). Не є діянням також й поведінка особи під впливом непереборного фізичного примусу (*vis absoluta*). Це положення підтримується як і в теорії кримінального права²¹, так і під час практичного застосування його положень²².

Не визнається, також, діянням в кримінально-правовому розумінні цього слова, також, відсутність рухів людини, викликана фізіологічними (наприклад, сильна втома, контузія, що виключають можливість надати допомогу іншій особі) або технічними (наприклад, відсутність інструменту, необхідного для виконання певної дії) причинами. Відсутність діяння може бути наслідком неотримання особою необхідних нервових імпульсів в результаті надмірного збудження, що виключає можливість прийняття рішення про певні діяння (наприклад, стан шоку). Однак, може бути визнано кримінально-карним діяння доведення особи до ситуації, в якій виконання обов'язку стало не можливим²³.

Втручання в діяльність судових органів може вчинюватись, як правило, шляхом дії. Л. Леленталь визначає дію як сукупність усіх рухів тіла, включаючи використання при цьому предметів зовнішнього світу, сил та закономірностей природи, а також при посередньому виконанні злочину дій інших осіб, що полягає в спрямованості і активному впливі на об'єкт

¹⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z 1 października 2003 r., IV KKN 318/01, Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych, 2003, z. 5, poz. 53.

²⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2004 r. WA 62/03, Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych, 2004, t. 1, poz. 90.

²¹ I. Stolarczyk, *Problem jedności — wielości czynów*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 1, c. 32–46.

²² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 23 czerwca 1999 r. II Aka 154/99, Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych, 2000, z. 7–8, poz. 50.

²³ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 28 lutego 2002 r. II Akz 61/02, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2002, z. 2, poz. 30.

злочину²⁴. Дії прийнято поділяти в науці на фізичні та інформаційні. Фізична дія виявляється у використанні фізичної сили, яка спрямована на здійснення злочинного посягання і на зміну тим самим зовнішньої, фізичної сфери об'єктів матеріального світу. Інформаційні дії полягають у такій суспільно небезпечній поведінці, яка спрямована на передачу відповідної інформації іншим особам і виражається в словесній формі, а також різноманітних діях, що несуть інформацію: значеннєвих жестів і виразних рухів. У той самий час для деяких злочинів характерним є поєднання фізичних і інформаційних дій. При вчиненні злочину, передбаченого ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі, дії винної особи можуть бути фізичними і спрямованими на порушення застосування насильства щодо потерпілого, а також можуть бути інформаційними і полягати в застосуванні неправомірної погрози щодо потерпілого.

Діяння, що утворює об'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі, полягає у вчиненні впливу на діяльність суду. Вплив на діяльність суду полягає у впливі на таку діяльність, яка безпосередньо пов'язана із здійсненням правосуддя. По суті, це вплив на будь-які рішення, які приймає суд у зв'язку із здійсненням такої функції (наприклад, розгляд питання про розподіл справ, розгляд питань про недопущення доказів, оголошення перерви, зупинення розгляду справи тощо).

При цьому, як слідує із змісту диспозиції ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі, такий вплив вчиняється одним із двох способів:

1. шляхом заподіяння насильства;
2. шляхом неправомірної погрози.

Насильством в теорії польського кримінального права вважають фізичний вплив на людину чи якийсь предмет безпосередньо або за допомогою речі, який має за мету унеможливити опір потерпілого або зламати його чи його волю. Насильство як спосіб вчинення впливу на діяльність суду, може бути вчинено як відносно особи потерпілого, так і відносно якоїсь речі. Наприклад, винний підпалює автомобіль судді з метою вплинути на вирок суду або як помсту за винесення вироку чи іншого рішення. Або, наприклад, зайняття приміщення суду з метою схилити суддю до винесення потрібного рішення у справі. В теорії кримінального права розрізняють поняття «насильства», яке використовується, наприклад, в диспозиціях ст.ст. 119, 127, 128, 197, 224, 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі та «насильство відносно особи», яке законодавець використовує в диспозиціях ст.ст. 191, 280, 282 Кримінального кодексу Республіки Польщі. Поняття «насильство» є більш загальне, ніж поняття «насильства відносно особи» та включає в себе

²⁴ S. Lelental, J. Waszczyński, *Prawo karne w zarysie: nauka o ustawie karnej i przestępstwie*, Łódź 1992, c. 210.

насильство відносно особи. Тобто, насильство, як загальна категорія, можна поділити на два види:

1. безпосереднє насильство, тобто насильство, що вчиняється відносно особи;
2. посереднє насильство, тобто насильство, що вчиняється за допомогою впливу на річ матеріального світу.

Критерієм такого поділу є розуміння змісту фізичної сили, її мети та наслідку застосування. При безпосередньому насильстві винна особа вчиняє фізичний вплив безпосередньо на тілі потерпілого як за допомогою якихось засобів, так і без їх застосування. Наслідком такого насильства є, як правило, тілесні ушкодження, смерть, а також відчуття болі потерпілим. Безпосереднє насильство може також полягати в застосування такої фізичної сили, яка позбавляє потерпілого можливості свобідного руху. Безпосереднє насильство бути також мати місце, коли особа вчиняє вплив на тіло іншої особи з метою домогтися певних дій чи бездіяльності потерпілого.

При посередньому насильстві вплив відбувається не на тіло потерпілого, а на його свідомість за допомогою впливу на річ, майно тощо якого потерпілий бажає запобігти. При цьому, безпосередньо потерпілому тілесні ушкодження або біль не заподіюються.

Насильство, як ознака об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі, може бути як безпосереднім, так і посереднім. Тобто, насильство може полягати як у впливі безпосередньо на тіло потерпілого, так і у впливі на якусь річ з метою викликати відповідні дії чи бездіяльність потерпілого. При цьому, як правило, насильство вчиняється активними діями. Однак, можливі випадки заподіяння такого насильства шляхом бездіяльності. Наприклад, ненадання особі їжі з метою спричинення на неї неправомірного впливу.

В науці польського кримінального права дискусійною є проблема кваліфікації дій осіб, які організують та беруть участь в різних демонстраціях чи блокадах з метою вчинення впливу на діяльність суду. Організація чи участь в таких демонстраціях, блокадах, захоплення приміщень тощо з метою примусити суд прийняти відповідне рішення є впливом на суд. Однак, повстає питання чи такий вплив можна назвати насильством? Найбільш обґрунтовано видається позиція В. Кулеша, який зазначає, що блокада, наприклад, дороги чи приміщення, захоплення будівель є посереднім насильством в більшості випадків, а в деяких випадках, коли така блокада чи захоплення перешкоджає вільному пересуванню потерпілих від злочину, передбачених ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі, може бути також безпосереднім насильством²⁵.

²⁵ W. Kulesza, *Demonstracja. Blokada. Strajk. Granice wolności zgromadzeń i strajku w polskim prawie karnym na tle niemieckiego*, Łódź 1991, с. 132.

Верховний Суд Республіки Польщі в своїй ухвалі від 10 грудня 1998 року зазначив, що насильство, як в доктрині та і на практиці застосування кримінального права, розуміють як фізичний вплив на людину безпосередньо чи за допомогою речі, який унеможливорює опір або ламає його чи впливає на її волю чи мотиваційні процеси в бажаному для винного напрямку (насильство як посереднє, так і безпосереднє). У зв'язку із цим, насильство може бути безпосередньо спрямоване на особу, або набути посередню форму — спрямоване на річ чи третю особу²⁶.

Поняття «неправомірної погрози» має законодавче визначення і передбачено § 12 ст. 115 Кримінального кодексу Республіки Польщі. Відповідно зазначеної норми, неправомірною погрозою — це погроза, яка передбачена в ст. 190 Кримінального кодексу Республіки Польщі, а також погроза вжиття заходів до відкриття кримінального провадження, розголошення відомостей, що ганьблять особу чи її близького родича. Не є неправомірною погрозою повідомлення про вжиття заходів до відкриття кримінального провадження, яке має на меті охорону порушеного злочином права.

Неправомірною погрозою може бути виражена як усно, так і письмово, так і іншим способом. До такого висновку дійшов Верховний Суд Республіки Польщі у своїй ухвалі²⁷.

Термін «неправомірною погрозою» є ознакою об'єктивної сторони багатьох злочинів, в тому числі і злочину, передбаченого ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі, як спосіб вчинення злочину.

В цей же час, ст. 190 Кримінального кодексу Республіки Польщі передбачає кримінальну відповідальність за погрозу вчинення злочину щодо особи або щодо її близького родича, якщо вона була сприйнята потерпілим як реальна.

Враховуючи дане визначення, неправомірною погрозою має 3 види:

1. Погроза вчинення злочину щодо особи або її близького родича (ст. 190 Кримінального кодексу Республіки Польщі).

2. Погроза вжиття заходів до відкриття кримінального провадження.

3. Погроза розголошення відомостей, що ганьблять особу або її близького родича.

Перший вид неправомірної погрози, тобто погрози вчинення злочину щодо особи чи її близького родича, в теорії кримінального права називають «караною погрозою». Кримінальна відповідальність за таку погрозу настає не в будь-якому випадку, а лише у випадку, коли потерпілий мав реальні підстави побоюватися, що така погроза бути виконана. Так, у своєму вирокі від 7 грудня 1999 року Верховний Суд Республіки Польщі зазначив, що для наявності складу злочину, передбаченого ст. 346 Кримінального кодексу Республіки Польщі, необхідно встановити, що погроза військовослужбовця про

²⁶ Uchwała Sądu Najwyższego RP z 10 grudnia 1998 roku, OSNKW 1999, nr 1–2, poz. 2.

²⁷ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2003 roku I KZP 1/03, OSNKW 2003, z. 3–4, poz. 26.

вчинення злочину щодо свого начальника повинна викликати в потерпілого реальне побоювання, що вона буде реалізована²⁸. Аналогічне рішення викладено щодо інших складів злочинів, об'єктивна сторона яких полягає в цьому виді погрози²⁹.

Карана погроза відрізняється від двох інших видів неправомірної погрози тим, що лише вона сама по собі утворює окремих склад злочину. Інші види неправомірної погрози самі по собі кримінально-караними не є, а виступають лише способом вчинення інших злочинів, зокрема і злочину, передбаченого ст. 232 Кримінального кодексу Республіки Польщі.

Зі змісту ст. 190 Кримінального кодексу Республіки Польщі чітко слідує, що карана погроза полягає у погрозі вчинення злочину щодо потерпілого. У зв'язку із цим, не утворює змісту караної погрози погроза вчинення цивільного делікту чи іншого проступку щодо потерпілого. Крім того, карана погроза може полягати у погрозі вчинення будь-якого злочину щодо потерпілого чи його близького родича. Не становить караної погрози попередження про вжиття будь яких законних способів захисту свого права (наприклад, попередження про заподіяння шкоди чи застосування зброї в межах необхідної оборони). Не утворює також караної погрози попередження потерпілого про злочин, що готується або може бути вчиненим щодо нього іншою особою, якщо та особа, яке здійснює попередження, не має впливу на дії особи, яка готує чи планує вчинення злочину. Для караної погрози немає також значення чи особа, яка погрожує, передає цю погрозу особисто чи за допомогою інших осіб, а також не має значення чи особа, яка погрожує, насправді планує вчинити злочин щодо потерпілого. Важливо, щоб потерпілий сприймав таку погрозу як реальну. Таку позицію займають як польські науковці³⁰ так і суди в своїй діяльності³¹.

Другим видом неправомірної погрози є погроза вжиття заходів до відкриття кримінального провадження. Кримінальним провадженням, в розумінні § 12 ст. 115 Кримінального кодексу Республіки Польщі, є кримінальне провадження, кримінальне казначейське провадження. Не є кримінальним провадження в цьому змісті провадження про проступки та казначейські проступки. Погроза про вжиття заходів до відкриття кримінального провадження може бути спрямована як проти особи потерпілого, так і проти його близьких родичів. При цьому, така погроза може набувати різних форм. Така погроза може полягати в погрозі повідомлення правоохоронні органи про злочин, який особа нібито вчинила, внесення приватного обвинувального акту, а та-

²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z 7 grudnia 1999 roku, WA 38/99, OSNKW 2000, z. 3–4, poz. 32.

²⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2014 roku, I KZP 2/14, OSNKW 2014, z. 3–4, poz. 32.

³⁰ K. Daszkiewicz-Paluszyńska, *Groźba w polskim prawie karnym*, Warszawa 1958, c. 74.

³¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 30 stycznia 2001 roku, AKa 8/2001, OSA 2001, z. 12, poz. 88.

кож погроза повідомлення потерпілого від злочину, який насправді мав місце, про те, що нібито саме адресат погрози вчинив це злочин.

Оскільки в ст. 115 Кримінального кодексу Республіки Польщі йдеться про погрозу вжиття заходів до відкриття кримінального провадження, не є неправомірною погрозою погроза вчинення якихось дій, що пов'язані із вже відкритим кримінальним провадженням. Наприклад, не є неправомірною погрозою погроза надання обвинувальних показів у вже існуючому кримінальному провадженні тощо.

Як зазначено в § 12 ст. 115 Кримінального кодексу Республіки Польщі, не є неправомірною погрозою повідомлення про вжиття заходів до відкриття кримінального провадження, яке має на меті охорону порушеного злочином права. Тут йдеться про ситуацію, коли особа попереджає іншу особу на стадії готування чи замаху на злочин про те, що у випадку, якщо така особа не відмовиться від своїх злочинних намірів, то вона повідомить правоохоронні органи про злочин, що нею вчиняється³².

Останнім видом неправомірної погрози є погроза повідомлення розголошення відомостей, що ганьблять особу або її близького родича. Розголошенням в цьому значенні цього слова є дії, які полягають у розповсюдженні якоїсь інформації великому чи необмеженому колу осіб. У зв'язку із цим, не буде погрозою розповсюдження відомостей, що ганьблять особу погроза повідомлення другому з подружжя про аморальну поведінку такої особи. В це же час, для наявності такого виду неправомірної погрози немає значення, чи особа погрожує розповсюджувати відомості, що ганьблять особу чи її близького родича публічно, чи теж не публічно (шляхом повідомлення великої кількості адресатів в приватній розмові чи переписці).

Коло близьких родичів визначено в § 11 ст. 115 Кримінального кодексу Республіки Польщі. Відповідно до цієї правової норми близькими родичами є подружжя, батьки, дід, баба, діти, внуки, правнуки, брати, сестри, особи, які перебувають на утриманню, особи, які перебувають у відносинах конкубінату.

Підсумовуючи викладене, можна прийти до висновку, що польський законодавець, подібно як і український, визначає правосуддя як в широкому розумінні слова, тобто як діяльність судів та інших правоохоронних органів, так і вузькому розумінні слова, як діяльність лише судів як спеціально уповноважених органів. Видовим предметом злочинів, передбачених в Розділі XXX Кримінального кодексу Республіки Польщі є правосуддя в широкому розумінні цього слова. Індивідуальним (безпосереднім) предметом втручання в діяльність судових органів, є правосуддя, яке здійснюється судом, тобто правосуддя у вузькому розумінні цього слова. Втручання в діяльність судових органів за законодавством Республіки Польща може бути вчинено

³² M. Surkont, *Groźba spowodowania postępowania karnego jako postać groźby bezprawnej w polskim prawie karnym*, „Palestra” 1993, z. 9–10.

двома способами: шляхом заподіяння насильства або шляхом неправомірної погрози. При цьому, насильство може бути як безпосереднє, тобто таке, що фізично впливає на тіло людини, так і посереднє, шляхом впливу на речі матеріального світу.

Бібліографія

- Блажівський Є.М., *Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України*: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08, ЛьвівДУВСб Львів 2010.
- Гришук В.К., *Кримінальне право України: Загальна частина*, Київ, Ін Юре, 2006.
- Єпур Г.В., *Об'єктивна сторона складу злочину*, Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України, 2000, вип. 3.
- Andrejew I., *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1976.
- Buchała K., *Prawo karne materialne*, Warszawa 1980.
- Daszkiewicz-Paluszyńska K., *Groźba w polskim prawie karnym*, Warszawa 1958.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2000.
- Кодекс постęповання карнего: ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku, Dz.U. 1997 Nr 89, poz. 555 z późn. zm.
- Kokot R., *Zabójstwo kwalifikowane*, Wrocław 2001.
- Kulesza W., *Demonstracja. Blokada. Strajk. Granice wolności zgromadzeń i strajku w polskim prawie karnym na tle niemieckiego*, Łódź 1991.
- Kunicka-Michalska B., *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. A. Wąsek, t. II, Warszawa 2005.
- Lelental S., Waszczyński J., *Prawo karne w zarysie: nauka o ustawie karnej i przestępcwie*, Łódź 1992.
- Leško T., *Prawo wojskowe PRL*, t. 2, Warszawa 1987.
- Mozgawa M., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 28 lutego 2002 r. II Akz 61/02, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2002, z. 2, poz. 30.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2014 roku, I KZP 2/14, OSNKW 2014, z. 3–4, poz. 32.
- Stefański R.A., *Przestępcwo wywierania wpływu na czynności sądu — art. 232 k.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 2.
- Stolarczyk I., *Problem jedności — wielości czynów*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 1.
- Surkont M., *Groźba spowodowania postępowania karneго jako postać groźby bezprawnej w polskim prawie karnym*, „Palestra” 1993, z. 9–10.
- Uchwała Sądu Najwyższego RP z 10 grudnia 1998 roku, OSNKW 1999, nr 1–2, poz. 2.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2003 roku, I KZP 1/03, OSNKW 2003, z. 3–4, poz. 26.
- Wolter W., *Nauka o przestępcwie: analiza prawnicza na podstawie przepisów części ogólnej kodeksu karneго z 1969 r.*, Warszawa 1973.
- Wolter W. et al., *Materialne pojęcie przestępcwa i jego konsekwencje w prawie karnym*, [w]: *Problemy nowego prawa karneго*, Wrocław 1973.
- Wywieranie wpływu na czynności sądu (art. 232)*, <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwno-11/63578,Wywieranie-wplywu-na-czynnosci-sadu-art-232.html>.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 30 stycznia 2001 roku, AKa 8/2001, OSA 2001, z. 12, poz. 88.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 23 czerwca 1999 r., II Aka 154/99, Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych, 2000, z. 7–8, poz. 50.
- Wyrok Sądu Najwyższego z 7 grudnia 1999 roku, WA 38/99, OSNKW 2000, z. 3–4, poz. 32.
- Wyrok Sądu Najwyższego z 26 września 2003 r. WK 18/03, Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych, 2003, t. 1, s. 2054.

Wyrok Sądu Najwyższego z 1 października 2003 r., IV KKN 318/01, Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych, 2003, z. 5, poz. 53.

Zientek J., *Karygodność i wina jako przesłanki odpowiedzialności karnej w nowym kodeksie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 6.